

consequences, that represent the legal element of behavior. Legal consolidation of standards of behavior is a way of communication between actions of entities and legal action mechanism, that is incorporated in the law and is activated by the response on it. A legal consequences of acts most often the result that the person wants or knowingly allows his appearance. Through legally significant effect, the person shall notify all interested parties of the content of their behavior and its possible consequences.

Legal behavior is a communicative tool that achieves the goal using fixed normative legal mechanism that is triggered as a result of legal activity subject and establishes a relationship between the subject and other stakeholders.

The essence of the law indicates its vocation to regulate the actions of individuals as members of society, that is it sets the rules of mutual connection between subjects, making their actions understandable for each other. Each legal fact inextricably associated with a specific content, meaning, associated with a particular image. In behavior occurs the transformation of incentives in the internal concepts and then – in signs and symbols.

Legal behavior as a set of legal acts is also a type of legal characters. Doing some physical action individual according to established procedures declares all stakeholders on the application of a rule of law.

Legal behavior serves as a means of communication: legal actions are symbols that perform communicative function between the individual, society and the state as the main actors in the social system.

Law is significant communicative model; it models the main examples of social behavior, including legal relations and legal reality within the framework of normative and regulatory sphere.

Legal characters as elements of the legal behavior generally accepted as iconic images of people, their needs and purposes, give participants information about legal options of desired, permitted and prohibited behavior.

For other legal entities, that are incorporated in the behavior of the characters, it can carry information about the future actions, can obtain preventive character, induce corresponding actions and more.

It is proved that the perception of the legal character contributes to the quality of legal cooperation in society. Determined the role of the communicative aspect in the general concept of legal behavior.

Research communicative aspect is essential in coherent doctrinal concept of legal behavior and outlines new prospects of scientific knowledge

Key words: legal behavior, social communication, character, semiotics of law.

УДК 342.9

К. Ф. БІЛЬКО,
аспірантка

ФОРМИ І МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ

Однією із складових механізму адміністративно-правового регулювання нотаріату є форми та методи, які застосовуються для забезпечення його організації та діяльності. На думку С. Алексєєва, спеціально-юридичний аспект механізму правового регулювання охоплює весь комплекс засобів, весь юри-

дичний інструментарій, який «працює» в процесі правового регулювання [2, с. 12].

Реалізація завдань та функцій відповідних органів у сфері організації та діяльності нотаріату, насамперед, здійснюється за допомогою певних форм адміністративно-правового регулювання. Форма адміністративно-правового регулювання нерозривно поєднана з управлінською діяльністю органів виконавчої влади. Відповідно, під формою адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату слід розуміти зовнішній прояв управлінської діяльності органів виконавчої влади у межах наданих їм повноважень, яка здійснюється з метою організації діяльності даного інституту. Це однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішнє вираження.

Слід зазначити, що серед учених-адміністративістів немає одностайності щодо класифікації форм адміністративно-правового регулювання. Але, попри відсутність єдності поглядів щодо класифікації форм адміністративно-правового регулювання, спільним є їх поділ на правові та неправові. Так, Д. Бахрах зазначає, що, в першу чергу, форми адміністративної діяльності поділяються на правові і неправові, а вже потім виділяються їх різновиди [3, с. 151].

Використання правових форм спричиняє виникнення конкретного юридичного результату. Неправові форми адміністративно-правового регулювання не мають безпосереднього юридичного значення, а тому і не спричиняють виникнення юридичного результату.

До основних правових форм державного управління Б. Авер'янов відносить наступні:

видання правових актів управління (нормативного та індивідуального характеру);

укладання адміністративних договорів (угод);

вчинення (здійснення) інших юридично значущих дій [4, с. 274].

Виходячи з вищенаведеного, необхідно визначити основні правові форми адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату. Першочергово, слід звернути увагу на видання правових актів, за допомогою яких здійснюється адміністративно-правове забезпечення організації та діяльності даного інституту. Йдеться про загальне та спеціальне законодавство, в тому числі адміністративно-правові акти. При цьому, важливо розрізняти особливості адміністративно-правового забезпечення діяльності нотаріату, як інституції та нотаріусів, як суб'єктів системи нотаріату, уповноважених державою на вчинення нотаріальних дій.

Адміністративно-правове регулювання організації та діяльності нотаріату здійснюється великим масивом нормативно-правових актів. При цьому необхідно зазначити, що Закон України «Про нотаріат» є базовим актом забезпечення адміністративно-правового регулювання даної сфери, який конкретизується підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема наказами Міністерства юстиції України. Слушною є думка Н. В. Ільєвої, згідно якої юридична природа адміністративно-правової норми в чинному законодавстві про нотаріат полягає в тому, що в зазначеному Законі були закладені засади

правового регулювання відносин, які складаються у зв'язку з реалізацією уповноваженими органами публічно-владної діяльності у нотаріальній сфері. Це проявляється у визначенні правил поведінки, прав та обов'язків учасників вищезазначених правовідносин, а також юридичних наслідків невиконання чи неналежного виконання відповідних владних розпоряджень держави [1, с. 24].

Таким чином, правове забезпечення організації та діяльності нотаріату в Україні здійснюється нормативно-правовими актами – законами та підзаконними актами. Основною проблемою нормативної бази сфери нотаріату є відсутність єдиного кодифікованого нормативно-правового акту, який би регулював як організаційні основи системи нотаріату, так і процесуальні.

Ще однією формою адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є видання індивідуальних актів управління, які стосуються конкретних осіб, їхніх прав та обов'язків. Видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління в сфері нотаріату є близьким до нормативного, проте не є тотожним. Індивідуальні акти управління встановлюють, змінюють або припиняють конкретні адміністративно-нотаріальні правовідносини, звернені до конкретних суб'єктів у сфері нотаріату, їх дія припиняється після здійснення встановлених у них прав та обов'язків, однак для них, так само, як і для нормативних актів характерним є владність та підзаконність [5, с. 113]. До індивідуальних актів управління в сфері нотаріату відносяться: наказ про видачу чи анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, наказ про призначення на посаду державного нотаріуса, наказ про реєстрацію приватної нотаріальної діяльності і т. ін.

Іншою формою адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є укладання адміністративних договорів. На думку К. Афанасьєва, серед правових форм державного управління однією з перспективних вважається договірна форма регулювання адміністративних правовідносин [6, с. 8–9]. На жаль, у сфері нотаріату адміністративні договори використовуються не часто. Як приклад можна привести Угоду про співпрацю між Міністерством юстиції України та Українською нотаріальною палатою, яка була укладена 06 листопада 1997 р.

Вчинення (здійснення) інших юридично значущих дій, як форма адміністративно-правового регулювання нотаріату, полягає у здійсненні уповноваженими органами влади різних реєстраційних заходів. Зокрема, реєстрація приватної нотаріальної діяльності, яка здійснюється відповідно до Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса від 22 березня 2011 р.

Іншою групою форм адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є неправові. До них належать різного роду організаційні дії та матеріально-технічне забезпечення нотаріальної діяльності. Ці форми передбачені нормативно-правовими актами, використовуються постійно та систематично з метою забезпечення якісного виконання нотаріусами покладених на них завдань.

До організаційних дій у сфері нотаріату належать проведення навчань за професійними програмами підвищення кваліфікації та за програмами тематичних короткострокових семінарів Центром перепідготовки та підвищення

кваліфікації працівників юстиції та Нотаріальною палатою України відповідно до п. 4 Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 28 серпня 2014 р. № 1422/5; видання методичної літератури; організація та проведення гарячих ліній з питань діяльності нотаріату; інформування населення про роботу установ нотаріату; створення електронних баз даних, зокрема, Єдиного реєстру нотаріусів; Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів; Державного реєстру обтяжень рухомого майна; Спадкового реєстру; Єдиного реєстру довіреностей; Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та ін.

Змістом матеріально-технічних дій у сфері організації та діяльності нотаріату є забезпечення нотаріусів всіма необхідними ресурсами для здійснення професійної діяльності. Зокрема, комп'ютерною технікою, роботою електронних баз даних; канцелярією, необхідною для належного ведення нотаріального діловодства та ін. При цьому, матеріально-технічне забезпечення державних нотаріусів, як працівників державних нотаріальних контор, здійснюється за рахунок державного бюджету, тоді як приватні нотаріуси фінансують свою діяльність самостійно.

Ще одним важливим елементом механізму адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є методи. Слід зазначити, що серед науковців, які досліджують форми і методи державного управління, немає єдиної думки, щодо первинності того чи іншого поняття. При аналізі їх співвідношення одні визначають первинною саме форму управління [7, с. 123; 8, с. 188], інші – методи [9, с. 4]. Г. Гулевська, пропонує форму і метод державного регулювання нотаріату розглядати як певне співвідношення двох взаємопов'язаних сторін процесу управління, оскільки виділити одну з них неможливо [5, с. 116].

Методами адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є способи здійснення владно-організуючого впливу органів виконавчої влади загалом, і відповідних органів юстиції, зокрема, в межах їх повноважень на суб'єкти системи нотаріату.

Щодо класифікації методів державного управління, серед науковців поширеною є думка їх поділу на імперативні і диспозитивні, які є основними методами правового регулювання. Вибір конкретного методу управління має ґрунтуватися на специфіці самого об'єкта управління, на конкретних умовах, які б забезпечували його належне функціонування. У сфері адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату імперативний і диспозитивний методи реалізуються шляхом використання приписів; встановлення заборон; надання дозволів.

У разі використання імперативного методу, органи управління нотаріатом встановлюють правила поведінки, які виконують об'єкти управління – нотаріуси. Імперативний метод передбачає встановлення певних вимог до робочого місця приватного нотаріуса, які закріплені у ст. 25 Закону України «Про нотаріат» та Положенні про вимоги до робочого місця (контори) приватного

нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України.

Окрім того, використання імперативного методу в процесі адміністративно-правового регулювання нотаріату передбачає також встановлення різного роду обмежень у даній сфері. Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про нотаріат» встановлено, що не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду. Нотаріусу забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Нотаріус не може займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, перебувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, у штаті інших юридичних осіб, а також виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої діяльності.

Дозвіл, як метод адміністративно-правового забезпечення організації та діяльності нотаріату, полягає у встановленні нормами права юридичних дозволів на вчинення тих чи інших дій, або утриматися від їх вчинення. Зокрема, нотаріусу дозволено приймати на роботу найманих працівників та укладати з ними трудову угоду, зокрема, помічників приватних нотаріусів. Окрім того, хоча відповідно до ч. 4 ст. 3 Закону України «Про нотаріат», нотаріус не може суміщати свою роботу із здійсненням підприємницької діяльності, адвокатської діяльності і т. ін., проте йому надано дозвіл займатися викладацькою, науковою або творчою діяльністю.

Диспозитивний метод в адміністративно-правовому регулюванні організації та діяльності нотаріату, який ще називають методом координації, на відміну від імперативного метода, передбачає юридичну рівність учасників правовідносин. Диспозитивний метод в адміністративному праві застосовується для встановлення правового статусу, для визначення повноважень у сфері державного управління нотаріатом.

На нашу думку, слід погодитись з думкою М. Долинської, відповідно до якої диспозитивний метод адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату полягає в тому, що:

1) особа, яка отримала свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю самостійно може визначити чи працювати в державній нотаріальній конторі чи займатися приватною нотаріальною діяльністю; нотаріальний округ, в якому здійснювати свою нотаріальну діяльність та ін.;

2) наявна юридична рівність сторін - учасників нотаріального процесу;

3) ініціатива сторін при встановленні правовідносин щодо вчинення нотаріальних дій;

4) можливий вибір учасниками нотаріального процесу варіанту поведінки, яка не суперечить чинному законодавству [10, с. 192].

Окрім основних методів адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату виділяють ще й додаткові, зокрема, методи переконання, заохочення, примусу.

Переконання, як метод адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату, полягає у здійсненні комплексу виховних та роз'яснювальних заходів, які виконуються органами виконавчої влади для стимулювання та розвитку свідомості суб'єктів вчинення нотаріальних дій. Цей метод застосовується з метою підвищення організованості та дисципліни нотаріусів та профілактики правопорушень. Переконання реалізуються шляхом роз'яснення, виховання, заохочення, навчання, обговорення, пропаганди кращих прикладів [4, с. 286–297; 11, с. 98]. У контексті організаційно-правового регулювання діяльності нотаріату цей метод реалізується шляхом проведення нарад, семінарів, узагальнення нотаріальної практики, створення гарячих ліній, для надання роз'яснень населенню, гарячої лінії з метою виявлення випадків порушення прав та інтересів самих нотаріусів і т. ін.

Заохочення, як метод адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату полягає в правовому впливі, що спонукає суб'єктів до вчинення певних дій, корисних з точки зору суспільства і держави, шляхом створення заінтересованості в отриманні додаткових благ. На думку О. Кисельової, вплив за допомогою заохочення направлено на збільшення у суб'єкта інтересу в здійсненні яких-небудь конкретних вчинків і отримання матеріального та морального схвалення, у той час як переконання – це спосіб формування у відповідних осіб певної свідомості, звички добровільного виконання встановленої поведінки [12]. До заохочень у сфері нотаріату відносять: преміювання державних нотаріусів; нагородження приватних та державних нотаріусів та ін.

Поряд із методами переконання та заохочення, органами виконавчої влади у разі необхідності може бути використано і метод примусу. При цьому, задля запобігання правопорушенням, використання даного методу є не лише правом компетентних органів, але й їхнім обов'язком. В науковій літературі виділяють два види примусу: дисциплінарний та адміністративний. Проте не виключене застосування матеріального та кримінального примусу. Виходячи з цього, примус щодо нотаріусів здійснюється шляхом застосування заходів юридичної відповідальності.

Таким чином, зазначені методи адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату у своїй сукупності є способами реалізації органами виконавчої влади своїх владно-розпорядчих повноважень, спрямованих на належне та ефективне функціонування системи нотаріату, які здійснюються у відповідних формах.

Список використаних джерел

1. *Ільєва Н. В.* Правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні: адміністративно-правові засади : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ільєва Наталія Василівна. – Харків, 2011. – 196 с.
2. *Алексеев С. С.* Общая теория права : [монография] : в 2 т. / Алексеев С. С. – М. : Юрид. лит., 1982. – Т. 2: Техничко-юридическое содержание права. – 360 с.
3. *Бахрах Д. Н.* Административное право : [учебник для ВУЗов] / Бахрах Д. Н. – М. : Зерцало - М., 2003. – 608 с.

4. *Адміністративне* право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [редкол.: В. Б. Авер'янов (голова та ін.]. – К. : Юрид. думка, 2007. – Т. 2: Загальна частина. – 592 с.
5. *Гулевська Г. Ю.* Організаційно-правові аспекти державного регулювання нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гулевська Ганна Юріївна. – Запоріжжя, 2004. – 206 с.
6. *Афанасьєв К. К.* Адміністративний договір як форма державного управління (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / К. К. Афанасьєв. – Луганськ., 2002. – 18 с.
7. *Адміністративне* право України : підручник / [Битяк Ю. П., Богущкий В. В. та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. – Харків : Право, 2001. – 528 с.
8. *Адміністративне* право України : підручник / [за заг. ред. С. В. Ківалова]. – Одеса : Юрид. літ., 2003. – 896 с.
9. *Подчерковий О.* Проблеми визначення методів і форм державного регулювання господарських відносин / О. Подчерковий, О. Ломакіна // Підприємство, господарство і право. – 2002. – № 8. – С. 135–136.
10. *Долинська М. С.* Поняття, предмет та методи українського нотаріального права / М. С. Долинська / Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 186–194.
11. *Кісіль З. Р.* Адміністративне право : [навч. посібник] / Кісіль З. Р. – [3-є вид.]. – К. : ЦУЛ, 2011. – 698 с
12. *Кисельова О. М.* Заохочення як метод правового регулювання : дис. [Електронний ресурс] / О. М. Кисельова. – Саратов, 2000. – Режим доступу : <http://pralib.pp.ua/pooschrenie-kak-metod-pravovogo-regulirovaniya.html>.

Білько К. Ф. Форми і методи адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату

У статті проаналізовано основні форми та методи адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату в Україні. Основними формами адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є: видання правових актів управління (нормативного та індивідуального характеру); укладання адміністративних договорів (угод); вчинення (здійснення) інших юридично значущих дій. У сфері адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату основними є імперативний і диспозитивний методи. Окрім основних методів адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату виділяють ще й додаткові, зокрема, методи переконання, заохочення, примусу.

Ключові слова: форми, методи, правові форми, неправові форми, імперативний метод, диспозитивний метод.

Білько К. Ф. Формы и методы административно-правового регулювання організації и деятельности нотариата

В статье проанализированы основные формы и методы административно-правового регулювання організації и деятельности нотариата в Украине. Основными формами административно-правового регулювання організації и деятельности нотариата являются: издание правовых актов управления (нормативного и индивидуального характера); заключение административных договоров (соглашений); совершение (осуществление) других юридически значимых действий. В сфере административно-правового регулювання організації и деятельности нотариата основными являются императивный и диспозитивный методы. Кроме основных методов административно-правового регулювання організації и деятельности нотариата выделяют еще и дополнительные, в частности, методы убеждения, поощрения, принуждения.

Ключевые слова: формы, методы, правовые формы, неправовые формы, императивный метод, диспозитивный метод.

Bilko K. F. Forms and methods of administrative regulation and organization of notaries

The article analyzes the basic forms and methods of administrative regulation and organization of notaries in Ukraine. Under the form of administrative regulation and organization of notaries should understand the outward manifestation of the management of the executive authorities within their powers exercised to organize activities of this institution. The main forms of administrative and legal regulation of notaries and activities are: publishing management regulations (normative and individual character); concluding administrative contracts (agreements); commitment (implementation) other legal activity.

Legal regulation of the organization and activities of notaries in Ukraine is carried out by regulations – laws and regulations. The main problem regulatory scope of Notaries is no single codified legal act regulating organizational principles as notaries and procedural. The individual acts in the field of management of notaries include: order of issuance or revocation of certificate of employment notary, order the appointment of a notary public, the order of registration of private notarial activities and so on. Al. Unfortunately, the Notaries in administrative contracts are used infrequently. As an example, the Agreement on Cooperation between the Ministry of Justice of Ukraine and Ukrainian Chamber of Notaries, signed 11.06.1997 year. Making (implementation) other legal activity as a form of administrative and legal regulation of notaries, is the implementation by the authorities of different registration activities.

By administrativno illegal forms of legal regulation and organization of notaries are various kinds of organizational performance and logistical support notarial activities. These forms are provided for by regulations, used constantly and systematically to ensure quality performance notaries tasks assigned to them. Methods of administrative regulation and organization of notaries are ways to implement the power-organizing influence of executive power in general, and relevant judicial authorities, in particular within their authority on the subjects of notaries. In the area of administrative regulation and organization of notaries is the main imperative and dispositive methods.

If you use the imperative method controls Notary establish rules of conduct that perform facilities management - notaries. Imperative method involves setting specific requirements for workplace private notary, enshrined in Art. 25 of the Law of Ukraine “On Notary» and the Regulation of the requirements for the workplace (office) private notary and supervising the organization of notarial activities approved by the Ministry of Justice of Ukraine. In addition to the basic methods of administrative regulation and organization of notaries emit more and more, including methods of persuasion, encouragement, enforcement. Imperative method involves setting specific requirements for workplace private notary. Use the imperative method in the administrative and legal regulation of notarial activities also includes establishing various kinds of restrictions in this area. Permits are methods of administrative and legal support and organization of the notary, is established by the law permits legal to commit certain actions or refrain from committing them. In particular, the notary is allowed to hire employees and put them employment contract, including assistants private notaries. Discretionary method in administrative and legal regulation and organization of notaries who are called by coordination, unlike the imperative method involves legal equality of participants in relationships. In addition to the basic methods of administrative regulation and organization of notaries emit more and more, including methods of persuasion, encouragement, enforcement.

Key words: forms, methods, legal forms, non-legal form, the imperative method dispositive method.